

Pravo djece s cerebralnom paralizom na igru na otvorenom

Vedrana Horvat, defektologinja
Ivanka Jukić Lušić, psihologinja
Dječji vrtić Leptir, Sesvete

U predškolskoj dobi život djece s cerebralnom paralizom često se odvija izvan obitelji – na terapijama, rehabilitacijama i liječenju, a vršnjačka druženja uglavnom su s djecom sličnih posebnosti. Zbog razvojnih specifičnosti ova su djeca uskraćena za različita igrova iskustva, narušen im je razvoj samosvijesti i kvaliteta života. Cilj ovog stručnog članka je ukazati na potrebu promišljanja važnosti i mogućnostima osiguravanja uvjeta za uključivanje i jednakopravno sudjelovanje djece s motoričkim teškoćama u svim segmentima života u vrtiću, uključujući i igre na otvorenom.

Igra 'Promet'

Svako dijete živi drukčijim životom, no potrebe sve djece su umnogome slične, a temeljna prava ista. Svako dijete ima pravo na svoju jedinstvenost, neponovljivost i različitost, na ispunjen život u kojem uživa, na igre i druženja s vršnjacima. Teškoće u razvoju ne bi trebale spriječiti ili sputati niti jedno dijete da potpuno sudjeluje u življenju.

Zapitajmo se kad smo posljednji put vidjeli dijete s teškoćom u obližnjem parku ili na kvartovskom igralištu, u igri s vršnjacima? Jesu li javne površine, igrališta i oprema za igre na otvorenom prilagođeni njihovim mogućnostima?

Jesu li roditelji u prilici osigurati im i takva životna iskustva? Ako pretpostavimo da su roditelji prezauzeti, uz redovite dnevne obiteljske obaveze, osiguravanjem terapijskih aktivnosti i razvoženjem djece na različite 'adrese' te nemaju energije i vremena za odlazak u park i na igralište – tko to može? Jesu li vrtići, u suradnji s lokalnom zajednicom, 'pozvani' osigurati uvjete za zadovoljavanje tih djetetovih potreba i prava? Prema važećim zakonskim, normativnim i stručnim dokumentima – jesu.

Međunarodni dokumenti važeći i u Republici Hrvatskoj (Deklaracija o pravima djeteta, 1959. i Konvencija o pravima djeteta, 1989.) ističu i reguliraju prava djeteta na život u zdravoj sredini, društvenu obvezu osiguravanja optimalnih uvjeta za rast, razvoj i učenje u uvjetima slobode, dostojanstva, prihvaćanja, ljubavi i razumijevanja. Uključivanje djece s teškoćama u dječje vrtiće regulirano je Zakonom o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN 10/97.) i Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe, (NN 107/07.).

Dijete s cerebralnom paralizom

Dijete s cerebralnom paralizom može imati različite teškoće koje utječu na njegovu sposobnost kretanja, držanje tijela i ravnotežu. Motorički razvoj karakteriziran je odstupanjem i kašnjenjem, razvoj ne teče ujednačeno i harmonično u svim razvojnim

Djecu s motoričkim teškoćama važno je poticati na istraživanje svijeta oko sebe

područjima. U predškolskoj dobi život djece s cerebralnom paralizom često se odvija izvan obitelji – na terapijama, rehabilitacijama i liječenju, a vršnjačka druženja uglavnom su s djecom sličnih posebnosti. Zbog specifičnosti na razvojnom putu, mogućnosti djece s cerebralnom paralizom su ograničene, zdrav razvoj samosvijesti je otežan, a kvaliteta života im je narušena. Uključenost djeteta s teškoćama u život u dječjem vrtiću može 'nadopunjivati obiteljski odgoj' a djetetu 'pružiti sadržaje socijalizacije, potaknuti ga na ulaznje u interakcije s odraslima i vršnjacima koje će za njega biti poticajne i predstavljati dobro razvojno iskustvo. Također, dijete tijekom vremena provedenog u vrtiću može upoznati različite aktivnosti, igre, strategije i razviti produktivne kontakte.' (Pravobraniteljica za djecu, 2011.).

Život u vrtiću

Od 2009./10. pedagoške godine dvije šestogodišnje sestre s cerebralnom paralizom polaznice su mješovite odgojne skupine našeg vrtića (3 x tjedno po 4 sata). Prije upisa u vrtić, djevojčice su imale iskustvo pohađanja različitih radionica. Tijekom opservacijskog razdoblja, koje je trajalo od listopada

do prosinca, izjavile su: *Tamo su nas odvajali!; Bojale smo se da nećemo moći u svemu sudjelovati!*

Biti uključen i jednakopravno sudjelovati kvalitete su koje predstavljaju bit odgojno-obrazovnog rada u vrtiću. Riječi ovih djevojčica možemo promatrati i iz perspektive koja je usmjerena na ostvarenje prethodno navedenog cilja:

- Imam potrebu i pravo imati nekoga tko će brinuti o meni kad sam u vrtiću!
- Imam potrebu i pravo biti siguran/sigurna u vrtiću!
- Imam potrebu i pravo kretati se svim prostorima odgojne skupine!
- Imam potrebu i pravo biti u društvu vršnjaka i s njima ostvarivati različite veze!
- Imam se potrebu i pravo igrati!
- Imam se potrebu i pravo razvijati!
- Imam se potrebu i pravo izražavati!
- Kad sam na igralištu, imam potrebu i pravo biti aktivan/aktivna!
- Imam potrebu i pravo sudjelovati u svim zajedničkim doživljajima u vrtiću!
- Imam potrebu i pravo sudjelovati u svim zajedničkim doživljajima izvan vrtića!

Igre na otvorenom izazivaju osjećaj zadovoljstva

Bacanje kamenčića u cilj

Iskustvo kretanja unutar vrtića kao preduvjet za igre na otvorenom

Mnoga djeca koja imaju motoričkih teškoća imaju ograničena iskustva u kretanju. Važno ih je poticati na istraživanje svijeta oko sebe kako ne bi bila zakinuta za nova iskustva koja će utjecati na njihov cjelokupni razvoj: razvijanje povjerenja u vlastite mogućnosti, stjecanje povjerenja u socijalnu i fizičku okolinu, stjecanje iskustva vlastitog utjecaja na okolinu, stjecanje neovisnosti u djelovanju i izgrađivanje vlastitog identiteta.

Poznavanje njihovih individualnih karakteristika kao što je mogućnost kretanja (puzanjem i uz pomoć stolca), sposobnost održavanja ravnoteže tijela (u mirovanju, u kretanju i balansiranju predmetima), stupanj razvijenosti i drugih motoričkih sposobnosti (koordinacija pri pokretanju tijela, brzina izvođenja motoričkih zadataka, gipkost, preciznost pokreta, izdržljivost u izvođenju), stupanj razvijenosti nekih motoričkih vještina (bacanje i hvatanje, baratanje predmetima) otvaralo je mogućnost za kretanje vanjskim prostorima vrtića i igranje igara na otvorenom.

Dobrobit igara na otvorenom

Igra i učenje na otvorenom pružaju brojne i dobro dokumentirane prednosti za mentalno zdravlje (Lindsay, 2010.). Pokret (ljuljanje, penjanje, trčanje, igranje skrivača i igre s loptom) stimulira kognitivni razvoj, senzorna iskustva (igra pijeskom, zemljom, vodom i zrakom) opuštaju, a iskustva u prirodi (kopanja, sadnja, briga o biljkama i ubiranje plodova) pomažu u razumijevanju života (Pompermaier, 2010.). Znamo da dijete upoznaje svoje tijelo kroz pokret. Kod djeteta s cerebralnom paralizom takvo iskustvo igre ima još veću ulogu za psihofizički razvoj. Dobro osmišljene igre na otvorenom izazov su motoričkim sposobnostima, motoričkim vještinama, motoričkom planiranju i osjetljivoj integraciji. Igrama na otvorenom stječu se nova znanja, različita socijalna iskustva, širi se komunikacija i pružaju

prilike za nova prijateljstva i veze. Igre na otvorenom izazivaju osjećaj zadovoljstva, djeca im se lakše priključuju, lakše izlaze iz njih, te lakše mijenjaju igrovne situacije, sukladno vlastitom osjećaju i potrebama, povodeći se za impulsima trenutka (Martensson, 2010.).

Naša iskustva

Prvi izlasci s djevojčicama u vanjski prostor bile su zajedničke šetnje, u kolicima. Radi hladnijeg vremena boravak na zraku bio je kraći, tek toliko da bi druga djeca imala priliku protračati. Znalo se dogoditi da su djevojčice ostale zajedno s odgajateljicom volonterkom u sobi dnevnog boravka dok su ostala djeca iz odgojne skupine boravila vani. Takve situacije izazivale su nam nelagodu i poticale nas na promišljanje primjerenosti aktivnosti boravka na zraku za svu djecu u odgojnoj skupini.

Pri planiranju aktivnosti polazili smo od nekoliko aspekata: razvojna primjerenost, sigurnost i socijalna poželjnost. S aspekta razvojne primjerenosti i sigurnosti aktivnosti, razmatrali smo:

- je li aktivnost prilagođena svojoj djeci u skupini ili je potrebna prilagodba unutar aktivnosti planirane za djecu bez motoričkih ograničenja;
- daje li mogućnost novog iskustvenog učenja ili je proširenje postojećeg;
- u kojoj mjeri omogućuje slobodu djelovanja a u kojoj mjeri je 'zadana', (potreban je uravnotežen pristup između slobode i strukture, usklađen s potrebama i mogućnostima);
- u kojoj mjeri je izazov i prilika za ispitivanje vlastitih mogućnosti ili je možda nepotreban rizik koji može dovesti do nezgode (potreban je uravnotežen pristup).

S aspekta socijalne poželjnosti aktivnosti, pitali smo se:

- što je to što želimo da aktivnost potakne: socijalnu vidljivost djevojčica u konkretnoj aktivnosti, interakciju i buđenje želje za uključivanjem djece iz skupine i vrtića u socijalni život djevojčica;

- što želimo da se u aktivnosti izbjegne: pasivno promatranje, osjećaj nemoći, osjećaj isključenosti, usamljenost u aktivnosti uz osjećaj izoliranosti, orijentaciju samo na odraslu osobu.

Provedene aktivnosti koje su zadovoljavale navedene kriterije bile su npr.: igre s pjevanjem, ubacivanje lopte u kućicu, ubacivanje lopte u koš i igre reketima. Motoričke sposobnosti i vještine djevojčica sazrijevale su, a uz toplije dane boravak na otvorenom trajao je dulje. Planirane i organizirane aktivnosti pokazale su svoju raznolikost, npr.: pecanje ribica, igre padobranom, ples pisanja, stvaralačka aktivnost 'Promet'. Ponekad je bilo dovoljno samo malo prilagoditi uvjete za uobičajenu igru u vanjskom prostoru, npr. staviti strunjaču u pješčanik. Tijekom ove pedagoške godine igre na otvorenome obogatili smo novim aktivnostima: ljuljanje na ljuljački, penjanje i spuštanje na toboganu, vrtnja na vrtuljku, bacanje u cilj, istraživanje snijega, sanjkanje, štafetne igre...

Dobrobiti za djecu

U stručnoj literaturi se navodi da djeteta u interakcijama sa socijalnom i fizičkom okolinom može spoznavati svoje mogućnosti i ograničenja, graditi temelje samostalnosti ili nesamostalnosti, uviđati svoje i tuđe granice, stjecati iskustvo o vlastitom utjecaju na okolinu i zbivanja u njoj, graditi vlastiti identitet, razvijati samosvijest i samopouzdanje.

Naše iskustvo i pokazatelji praćenja sukladni su navedenim spoznajama. Uočili smo da sudjelovanje djece s motoričkim teškoćama u zajedničkim igrama na otvorenom unutar redovitog programa odgojne skupine u vrtiću pomaže:

- djetetu osobno – u razvoju povjerenja i neovisnosti, motoričkoj spretnosti, razvijanju i korištenju novih obrazaca pokreta, stvaranju realne a pozitivne slike o sebi, razvoju svijesti o prostoru koji ga okružuje, izgrađivanju svijesti o mogućnostima sudjelovanja, aktivnoj participaciji i doprinosu u skladu sa svojom različitosti, širenju interakcija s vršnjaci-

ma 'preko okvira' vlastite odgojne skupine, stvaranju novih prijateljskih veza i odnosa, većoj motiviranosti za suradničkom igrom;

- vršnjacima – u izgrađivanju svijesti o tome kako i djeca s motoričkim ograničenjima mogu aktivno pridonositi dinamici i kvaliteti igre, izgrađivanju pozitivnog stava prema djeci s teškoćama, razvijanju svijesti o mogućnostima sudjelovanja djece s motoričkim teškoćama u svim aspektima života u skupini unatoč ograničenjima.

Socijalna vidljivost, povećavanje samostalnosti i podrška razvoju u cjelini mogući su osiguravanjem uvjeta koji omogućuju djetetu s motoričkim teškoćama da živi životom djeteta u vrtiću u potpunosti. Vrtićka igrališta bi trebala biti dobro osmišljena, opremljena, poticajna i sigurna za svu djecu. Neophodno je povećanje ponude dječjih parkova i igrališta u zajednici namijenjenih djeci s teškoćama, koja je trenutno mala ili potpuno nezastupljena. Time povećavamo i kvalitetu života.

Napomena:

Članak je nastao na temelju radionice održane na stručno-znanstvenom skupu u okviru 15. Dana dječjih vrtića Grada Zagreba *Slobodna igra na otvorenom*, 19. svibnja 2011.

Literatura:

1. Lindsay, C. (2010.): *Igram na otvorenome do zdrave budućnosti za pokrajinu Fife*. U: 'Igra na otvorenome', Djeca u Europi: Zajednička publikacija mreže europskih časopisa, godina II, broj 4, 2010. Zagreb: Pučko otvoreno učilište 'Korak po korak', str. 26-27
2. Martensson F. (2010.): *Igra na otvorenome u središtu zdravstvene kampanje*. U: 'Igra na otvorenome', Djeca u Europi: Zajednička publikacija mreže europskih časopisa, godina II, broj 4, 2010. Zagreb: Pučko otvoreno učilište 'Korak po korak', str. 11-12
3. Pompermaier R. (2010.): *Planiranje prostora u prirodi*. U: 'Igra na otvorenome', Djeca u Europi: Zajednička publikacija mreže europskih časopisa, godina II, broj 4, 2010. Zagreb: Pučko otvoreno učilište 'Korak po korak', str. 31-32
4. *Deklaracija o pravima djeteta* (1959.)
5. *Konvencija o pravima djeteta* (1989.)
6. www.dijete.hr (2011.): *Uključivanje djece s teškoćama u razvoju, čiji roditelji koriste pravo na dopust za njegu djeteta u redoviti desetsatni program redovnog vrtića*. Službene internetske stranice Pravobranitelja za djecu.